

УДК 336.226.11:336.027

JEL H21, H23, H24

DOI: 10.32782/2786-8273/2025-11-10

Іванишина О.С.

кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри адміністрування податків,
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4495-7475>

Olga Ivanyshyna
State Tax University

Купріянова А.О.

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-0264-0420>

Anastasiia Kupriianova
State Tax University

Царьов О.В.

здобувач вищої освіти ступеня «доктор філософії»,
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-7682-3284>

Olexander Tsarov
State Tax University

ДОЦІЛЬНІСТЬ УПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРЕСИВНОЇ ШКАЛИ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

THE FEASIBILITY OF INTRODUCING A PROGRESSIVE INCOME TAX SCALE FOR INDIVIDUALS IN UKRAINE

Анотація. У статті досліджено доцільність впровадження прогресивної шкали оподаткування на доходи фізичних осіб в Україні із урахуванням сучасних внутрішніх і зовнішніх викликів. Проаналізовано чинну податкову модель, що передбачає єдину фіксовану ставку 18%, яка не враховує соціально-економічну диференціацію платників та фактично поглиблює рівень майнової нерівності. Акцентовано увагу на загостренні проблеми соціальної справедливості в умовах воєнного стану, погіршення платоспроможності середнього класу та скорочення кількості активних платників податків через масову трудову міграцію. Обґрунтовано необхідність фіскального перерозподілу як засобу захисту соціально вразливих груп населення та формування сталого бюджету. У межах дослідження розглянуто європейський досвід застосування прогресивного оподаткування, зокрема таких країн як Франція, Німеччина, Італія, Бельгія та Данія, які демонструють ефективність багаторівневої шкали для забезпечення податкової рівноваги. Визначено, що в Україні значний фіскальний потенціал зосереджений у високодохідному прошарку населення, однак чинна система не стимулює їх до справедливого податкового внеску. Охарактеризовано низку переваг переходу до прогресивної шкали: підвищення бюджетної стійкості, зменшення податкового навантаження на середній клас, стимулювання детінізації доходів та інші. Окреслено напрями удосконалення фіскальної політики в контексті запровадження прогресивної шкали оподаткування доходів фізичних осіб та інші.

Ключові слова: податок на доходи фізичних осіб, прогресивна шкала ставок, соціальна справедливість, принцип платоспроможності, бюджет, державна стійкість, податкове навантаження.

Abstract. Introduction. The article examines the feasibility of introducing a progressive personal income tax (PIT) scale in Ukraine, taking into account current internal and external challenges. It analyses the current tax model, which provides for a single fixed rate of 18%, which does not take into account the socio-economic differentiation of taxpayers and actually deepens the level of wealth inequality. It highlights the growing problem of social justice in a state of martial law, the decline in the middle class's ability to pay, and the drop in the number of active taxpayers due to mass labour migration. **Purpose.** It argues for fiscal redistribution as a way to protect socially vulnerable groups and build a sustainable budget. **Methods.** The study examines European experience in applying progressive taxation, in particular examples from France, Germany, Italy, Belgium and Denmark, which demonstrate the effectiveness of a multi-level scale in ensuring tax balance. **Results.** It has been determined that in Ukraine, significant fiscal potential is concentrated in the high-income segment of the population, but the current system does not encourage them to make a fair tax contribution. The connection between the progressive personal income tax scale and the implementation of the principle of solvency, enshrined in Article 4 of the Tax Code of Ukraine, is revealed. Particular attention is paid to the potential of progressive taxation as a tool for financing post-war reconstruction and social programmes. The article describes a number of advantages of switching to a progressive scale: increased budget stability, reduced tax burden on the middle class, stimulation of income de-shadowing, and others. The article examines draft laws proposing the introduction of progressive taxation, but their common feature is the lack of detailed economic justification of the expected effect of intro-

ducing progression. Areas for improvement in fiscal policy are outlined: digitisation of income accounting, creation of a single register of taxpayers, analytical support for changes, legislative support for progressive rates, etc. **Conclusion.** The article may be useful for researchers, analysts, civil servants, and students of economics who study taxation, social policy, and tax reform. The conclusions formulated in the paper are of practical value for the development of a modern tax strategy in Ukraine in the context of post-crisis recovery.

Keywords: progressive personal income tax, social justice, principle of solvency, increase in budget revenues, state stability, taxation in EU countries.

Постановка проблеми. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку Україна потребує формування більш справедливої, ефективної та фінансово збалансованої системи оподаткування доходів фізичних осіб. Діюча плоска ставка податку, що становить 18%, хоча й характеризується простотою адміністрування, проте не забезпечує належного перерозподілу доходів та не враховує принципу платоспроможності, закладеного в європейську модель оподаткування. В умовах глибокої соціальної диференціації, воєнного стану, зростання бюджетних потреб та викликів повного відновлення особливої актуальності набуває питання впровадження прогресивної шкали ПДФО.

Суспільний запит на соціальну справедливість, потреба у посиленні доходної частини бюджету та гармонізація українського податкового законодавства з нормами Європейського Союзу вимагають перегляду підходів до оподаткування фізичних осіб. У цьому контексті перехід до прогресивного оподаткування може стати одним із ключових механізмів забезпечення соціально-економічної рівноваги в країні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У вітчизняній науково-практичній літературі питання ефективності різних моделей оподаткування доходів фізичних осіб висвітлюється досить активно. У дослідженнях праць Ключник Л. В., Кулаков С. В., Кушал І. М., Тучак Т. В., Бауліна Т. В., Гаршина О. К., Соломко Т. Ю. та Рудаков О. М. акцентується увага на недоліках плоскої ставки в умовах зростаючої нерівності доходів, а також на потенціалі прогресивної шкали для розв'язання соціальних дисбалансів. Досвід країн ЄС, що висвітлюється у працях, свідчить, що такі системи, за належного адміністрування, не лише підвищують податкову справедливість, а й стимулюють відповідальну фінансову поведінку платників. Разом з тим, в Україні поки що відсутня цілісна концепція впровадження прогресивної шкали податку на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО), що враховувала б національні особливості, макроекономічну ситуацію та соціальну чутливість до податкових змін. Це обумовлює необхідність додаткового дослідження можливих сценаріїв та наслідків такого реформування.

Мета статті. Дослідження має комплексний характер і спрямоване на розробку науково обґрунтованих підходів до вдосконалення системи оподаткування доходів осіб, зокрема переходу до прогресивної шкали оподаткування ПДФО, в контексті забезпечення більшій соціальній справедливості, збалансованості державних фінансів та поступової інтеграції до європейських стандартів фінансової політики.

Опис використаних методів дослідження та інформаційних джерел. Для досягнення поставленої мети та забезпечення комплексності наукового аналізу в статті використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, що відповідають

предмету та логіці дослідження проблеми оподаткування доходів фізичних осіб. Метод наукового узагальнення та аналізу застосовано для систематизації теоретичних підходів до оподаткування доходів фізичних осіб, виявлення переваг і недоліків плоскої та прогресивної моделей оподаткування. Метод порівняльного аналізу використано для зіставлення чинної системи оподаткування доходів фізичних осіб в Україні з моделями, що застосовуються в країнах Європейського Союзу. Це дозволило виявити ключові відмінності у рівнях ставок, механізмах адміністрування та соціальної спрямованості податкових систем. Метод статистичного аналізу застосовано для оцінки структури доходів населення, податкового навантаження на різні соціальні групи та динаміки надходжень ПДФО до бюджету. Метод логіко-структурного аналізу використано для побудови внутрішньо узгодженої структури дослідження, формування висновків та обґрунтування пропозицій щодо впровадження прогресивного оподаткування доходів фізичних осіб.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування ефективної системи оподаткування доходів фізичних осіб є однією з ключових складових фінансової стабільності держави та важливим інструментом соціально-економічної політики. Податок на доходи фізичних осіб не лише забезпечує значну частину доходів зведеного бюджету України, але й виконує функцію перерозподілу ресурсів між різними верствами населення. За даними Міністерства фінансів України, частка ПДФО у загальних податкових надходженнях стабільно перевищує 20%, що підкреслює його фінансове значення.

У контексті зростання соціальної нерівності, високого рівня тінізації економіки, а також необхідності фінансування витрат, пов'язаних з воєнним станом, все частіше обговорюється доцільність переходу до прогресивної шкали оподаткування ПДФО. Такий перехід міг би сприяти справедливому розподілу податкового навантаження, підвищенню бюджетної ефективності та зміцненню довіри громадян до податкової системи.

Прогресивне оподаткування – це система встановлення податкових ставок, за якої рівень оподаткування зростає зі збільшенням доходу платника. Такий підхід ґрунтується на принципі платоспроможності, який визнаний однією з основ податкової політики у більшості розвинених країн світу. Ідея полягає в тому, що громадяни з вищим рівнем доходів повинні робити більший внесок у наповнення бюджету держави. У межах податкової теорії прогресивна шкала розглядається як засіб досягнення соціальної рівноваги, перерозподілу доходів та зменшення нерівності. Вона передбачає введення кількох рівнів оподаткування із визначеними межами доходу (податковими порогоми), для кожного з яких встановлюється окрема ставка ПДФО [2; 14].

Плоска шкала ПДФО, запроваджена в Україні у 2004 році, передбачає єдину ставку для всіх платників незалежно від рівня їх доходів. Головними аргументами на користь такої системи виступають спрощення адміністрування, прозорість та стимулювання до виведення доходів з «тіні». Однак у сучасних умовах вона дедалі більше втрачає свою ефективність у контексті соціально-економічної справедливості. На відміну від плоскої, прогресивна шкала дозволяє забезпечити додаткові надходження до бюджету за рахунок більшого оподаткування високих доходів, водночас мінімізуючи податковий тиск на громадян з низьким рівнем доходів. У світовій практиці такий підхід вважається дієвим інструментом боротьби з економічною нерівністю та підтримки соціальної стабільності. Запровадження прогресивного ПДФО має потенціал як для зростання фіскального ефекту, так і для формування більш справедливої податкової системи. Проте слід враховувати ризики, пов'язані з тінізацією доходів, ухиленням від оподаткування, а також адміністративні труднощі в реалізації багаторівневої шкали ставок.

ПДФО в Україні виконує дві ключові функції: фіскальну та соціальну. Фіскальна функція полягає у формуванні стабільного джерела надходжень до державного та місцевих бюджетів. Соціальна функція проявляється через можливість перерозподілу ресурсів на користь соціально вразливих груп населення. У цьому контексті прогресивне оподаткування виступає як механізм реалізації принципу соціальної справедливості, зменшуючи розрив між найбагатшими та мало-забезпеченими верствами населення. Умовно кажучи, ефективна система ПДФО має забезпечити баланс між наповненням бюджету, мотивацією платників до легальної праці та справедливим розподілом податкового навантаження. Прогресивна шкала дає змогу наблизитися до цього балансу, за умови належного адміністрування та суспільної підтримки [1; 2].

На сьогодні в Україні діє плоска ставка податку на доходи фізичних осіб у розмірі 18%, яка є універсальною для більшості видів доходів громадян, зокрема заробітної плати, винагород за цивільно-правовими договорами, доходів від підприємницької діяльності (у разі перебування на загальній системі), а також іноземних доходів. Окрім основної ставки, передбачено також військовий збір у розмірі 5% (п. 161 підрозділу 10 розділу XX ПКУ), який застосовується додатково до базової ставки ПДФО. Таким чином, загальне податкове навантаження для найманого працівника в Україні становить 23 % [4].

Варто зазначити, що така система є однією з найпростіших в адмініструванні, оскільки не потребує класифікації доходів за рівнями та дозволяє уникати складних обчислень. Проте саме спрощення стало причиною ряду структурних дисбалансів у податковій системі, які особливо актуалізувалися в умовах поглиблення соціально-економічної нерівності.

Фіксована ставка ПДФО в Україні фактично створює однаковий податковий тягар для всіх платників, незалежно від рівня їх доходу. Це означає, що особа з мінімальною зарплатою і високодохідний громадянин сплачують до бюджету однакову частку від своїх доходів. Наше твердження полягає в тому, що наявна диспропорція в системі оподаткування дисонує з фундаментальним принципом соціальної справедливості,

зафіксованим у статті 4 Податкового кодексу України. Цей принцип детермінує, що механізм оподаткування повинен корелювати з платоспроможністю кожного суб'єкта.

Відсутність прогресивної шкали оподаткування призводить до виникнення ситуації, за якої ефективний податковий тягар (реальна податкова вага) є регресивним, тобто пропорційно вищим для платників із низьким рівнем доходу. Це явище пояснюється тим, що значна частка доходу цієї категорії громадян асигнується на задоволення життєвонеобхідних (базових) потреб, що, відповідно, мінімізує їхній чистий дохід після сплати податкових зобов'язань.

Водночас, особи з високим рівнем доходу (заможні громадяни), які мають фінансову спроможність для капіталізації (заощадження або інвестування), відчують фіскальний тиск у значно меншій мірі [4; 14].

Згідно з аналітичними даними Пенсійного фонду України, викладеними у Національній стратегії доходів до 2030 року, спостерігається стійка тенденція до концентрації основного податкового навантаження на громадянах із середнім рівнем заробітної плати. Зокрема, у 2021 році кількість осіб, які отримували заробітну плату в діапазоні від 6,7 до 20,1 тис. грн, становила 5 809 131 із 9 823 753 працюючих осіб. У 2022 році цей показник зменшився до 4 182 603 осіб із 8 633 451, а у першій половині 2023 року – до 3 948 606 із 7 400 948. Таке співвідношення свідчить про надмірне фіскальне навантаження саме на середній клас [3].

У сучасних умовах воєнного стану, коли значна частина населення втратила стабільні джерела доходів, ситуація щодо податкового навантаження ускладнюється ще й через масову трудову міграцію українців за кордон. Така міграція не лише послаблює внутрішній ринок праці, а й звужує базу платників податку на доходи фізичних осіб, що безпосередньо впливає на дохідну частину бюджету. У результаті основне податкове навантаження дедалі більше концентрується на представниках середнього класу, які в умовах економічної нестабільності фактично змушені компенсувати втрати бюджету за рахунок власних доходів. Це створює додаткові ризики для платоспроможності домогосподарств і фіскальної стійкості держави, оскільки зменшення споживчої активності та скорочення податкових надходжень взаємно посилюють негативні економічні тренди.

З огляду на зростаючі бюджетні потреби, пов'язані з фінансуванням оборонного сектору, соціальних програм та післявоєнного відновлення інфраструктури, виникає об'єктивна необхідність у пошуку додаткових джерел надходжень, зокрема через більш справедливе оподаткування високих доходів. Запровадження прогресивної шкали ПДФО у цьому контексті може стати ефективним інструментом реалізації принципу фіскальної справедливості та забезпечити стійкий ресурс для державного бюджету, не обтяжуючи при цьому соціально вразливі категорії громадян [14].

Дискусії щодо доцільності впровадження прогресивної шкали оподаткування доходів фізичних осіб в Україні ведуться вже протягом кількох останніх років, поступово набуваючи не лише суспільного, а й законодавчого виміру. Відповідні пропозиції неодноразово фіксувалися у вигляді законопроектів, поданих на розгляд Верховної Ради України.

Зокрема, одним із таких документів є проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо запровадження справедливої прогресивної оподаткування доходів фізичних осіб), який пропонує трирівневу шкалу: 10% – для доходів розміру до однієї мінімальної заробітної плати (МЗП), 15% – для частини доходу від 1 до 5 МЗП, та 20% – для частини, що перевищує 5 МЗП [5].

Ще один законопроект – про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо звільнення від оподаткування податком на доходи фізичних осіб та військовим збором окремих доходів та запровадження справедливої прогресивної шкали податку на доходи фізичних осіб). Передбачено застосування п'ятиступеневої шкали ставок податку, які встановлюються таким чином: 15% – якщо база не перевищує 5-кратний розмір МЗП, 18% – при доходах понад 5, але не більше 15 МЗП, 21% – при доходах понад 15, але не більше 50 МЗП, 24% – при доходах понад 50, але не більше 200 МЗП, 27% – для доходів, що перевищують 200-кратний розмір МЗП. У законопроекті передбачено встановлення мінімального неоподаткованого доходу, який дорівнює розміру мінімальної заробітної плати, затвердженої на 1 січня відповідного податкового року, в якому здійснюється нарахування або виплата такого доходу [6].

Третій є проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» щодо підтримки роботодавців та працівників в умовах воєнного стану, який пропонує запровадити диференційовану шкалу ПДФО до кінця воєнного стану. Пропонується встановити три рівні ставок податку на доходи фізичних осіб: 9% для доходів, які не перевищують 5 МЗП, 18% – для доходів у межах від 5 до 10 МЗП, та 25% – для доходів, що перевищують 10 МЗП, одержаних від одного роботодавця [7].

У Національній стратегії доходів до 2030 року теж згадується ідея запровадження прогресивної шкали

оподаткування ПДФО, як один з напрямків податкової реформи. Це передбачено в частині, що стосується зміни моделі оподаткування доходів громадян, зокрема документ містить положення про поступове відновлення прогресивної шкали ПДФО.

Ці підходи покликані забезпечити м'якший податковий тиск для низькооплачуваних працівників та підвищити фінансове навантаження на осіб з високими доходами. За оцінками різних економічних моделей, поступове підвищення ставок для високодохідних груп може забезпечити зростання надходжень до бюджету на 10–15% у середньостроковій перспективі, без критичного впливу на внутрішній споживчий попит.

Окрім фінансового ефекту, прогресивна шкала оподаткування ПДФО має потужний соціальний потенціал, оскільки може стати дієвим інструментом перерозподілу доходів у суспільстві. В умовах поглиблення соціально-економічної поляризації, зростання диференціації доходів та скорочення середнього класу, такий підхід дозволяє зменшити майнову нерівність, посилити соціальну згуртованість і підвищити довіру громадян до податкової системи. Водночас для уникнення протестних настроїв та збереження інвестиційної активності необхідно комунікувати суспільну мету податкових змін – фінансування критично важливих державних потреб, зокрема оборони, освіти, охорони здоров'я, соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб та відновлення інфраструктури.

Додатковим аргументом є те, що прогресивне оподаткування широко застосовується у розвинених країнах світу, де воно довело свою ефективність у балансуванні бюджетних потреб та соціальних стандартів. Системи оподаткування доходів фізичних осіб у країнах Європейського Союзу, зокрема таких як Франція, Німеччина, Італія, Бельгія та Данія, ґрунтуються на принципі прогресивного оподаткування, що є важливим елементом податкової справедливості. Розглянемо специфіку застосування прогресивної шкали у згаданих країнах ЄС, таблиця 1 [1].

Таблиця 1

Прогресивна шкала ПДФО в країнах ЄС

Країна	Ставки ПДФО	Особливості податкової системи
Франція	- 0% – до 11 497 € - 11% – 11 498–29 315 € - 30% – 29 316–83 823 € - 41% – 83 824–180 294 € - 45% – понад 180 294 €	Податок розраховується з урахуванням сімейного коефіцієнта (Family Quotient); діють численні пільги для сімей із дітьми та витрат на соціальні потреби.
Німеччина	- 0% – до 12 084 € - 14–24% – 12 085–17 430 € - 24–42% – 17 431–68 430 € - 42% – 68 431–277 825 € - 45% – понад 277 826 €	Діє система податкових класів; індивідуалізація навантаження за соціальним статусом; високий рівень прозорості адміністрування.
Італія	- 23% – до 28 000 € - 35% – 28 001–50 000 € - 43% – понад 50 000 €	Передбачені численні соціальні податкові відрахування (на утримання родини, освіти, охорону здоров'я).
Бельгія	- 25% – до 15 820 € - 40% – 15 821–27 920 € - 45% – 27 921–48 320 € - 50% – понад 48 320 €	Муніципальні надбавки до ПДФО (0–9%); широка система пільг для малозабезпечених; підтримка одиноких батьків та багатодітних сімей.
Данія	- 8% – до 55 728 DKK - 43,8% – 55 729–665 000 DKK - 56,5% – понад 665 000 DKK	Повна автоматизація податкової звітності; високий рівень державних соціальних послуг.

Джерело: складено авторами на основі [8–12]

Слід зазначити, що системи оподаткування доходів фізичних осіб у країнах Європейського Союзу успішно реалізують принцип платоспроможності, сприяючи фінансовій стабільності держави, зниженню рівня соціальної нерівності та забезпеченню якісних суспільних послуг. Попри відмінності у рівнях ставок, підходах до адміністрування чи структурах пільг, всі розглянуті країни демонструють ефективність прогресивного оподаткування як інструменту соціально-економічної політики [13].

Варто зазначити, що податково-бюджетні орієнтири, закладені в Національній стратегії доходів до 2030 року, хоча й не містять конкретних параметрів ставок податку на доходи фізичних осіб, дають підстави стверджувати про доцільність формування диференційованої моделі його оподаткування. У межах такої моделі обґрунтованим видається застосування знижених або пільгових ставок щодо доходів низького рівня, зокрема із можливим використанням механізму неоподатковуваного мінімуму, збереження базової ставки для платників із середнім рівнем доходів, а також установлення підвищених ставок для високих і надвисоких доходів.

Запровадження зазначеної диференціації переслідує низку взаємопов'язаних цілей, серед яких ключовими є зниження податкового навантаження на соціально вразливі верстви населення, перерозподіл податкового тиску на користь осіб із вищою платоспроможністю, а також посилення фіскальної спроможності бюджету без збільшення загального рівня податкового навантаження на економіку.

Основні засади впровадження прогресивного оподаткування податку на доходи фізичних осіб вимагають не лише політичної волі, а й ретельно структурованого підходу, який охоплює нормативне, технологічне, організаційне та соціальне забезпечення, що зображено на рисунку 1.

У сучасних умовах особливої актуальності набуває формування деталізованої нормативно-правової бази, що передбачатиме прогресивну шкалу ПДФО. Відповідні норми доцільно закріпити безпосередньо у

Податковому кодексі України або в спеціальних законодавчих актах, передбачивши обов'язкове щорічне оновлення довідників, що містять бази оподаткування, а також порядок їх оприлюднення.

Ключовим моментом є повна ідентифікація джерел доходів, які підпадають під оподаткування за прогресивною шкалою. До таких доходів слід віднести не лише заробітну плату, а й прибутки від підприємницької діяльності, дивіденди, проценти, роялті, доходи від оренди, продажу майна, авторських прав та інші пасивні або інвестиційні джерела. Законодавче визначення цих категорій має бути ґрунтованим у розділі IV Податкового кодексу України з урахуванням сучасних економічних реалій, зокрема цифрової економіки та роботи на платформах.

Для забезпечення ефективного адміністрування прогресивної моделі доцільно створити єдиний цифровий реєстр платників ПДФО, інтегрований із базами даних Державної податкової служби, банківських установ, роботодавців, державного реєстру прав на нерухомість та інших інформаційних систем. Така міжвідомча цифрова взаємодія дозволить забезпечити прозорий, достовірний і повний облік доходів, а також унеможливити їх приховування.

Важливо також модернізувати податкову звітність, адаптувавши декларації до нових вимог. Зокрема, доцільно ввести додаткові розділи, що деталізують структуру доходів, джерела їх походження, надають змогу автоматично підтягувати інформацію з електронних реєстрів і забезпечують електронну верифікацію даних. Це дозволить податковим органам об'єктивно визначати розмір податкових зобов'язань [1; 2].

Окремо слід виділити значення цифрових сервісів, зокрема розширення функціональності мобільного застосунку «Дія», який уже сьогодні є універсальним інструментом взаємодії громадянина з державою. Передбачити можливість перегляду нарахованих доходів, заповнення декларацій, надсилання підтвердних документів, проходження податкових консультацій та навіть інтерактивного навчання – усе це має стати частиною комплексної цифрової платформи для платників податків.

Рис. 1. Базові підходи до реалізації прогресивного оподаткування доходів фізичних осіб

Джерело: розроблено авторами

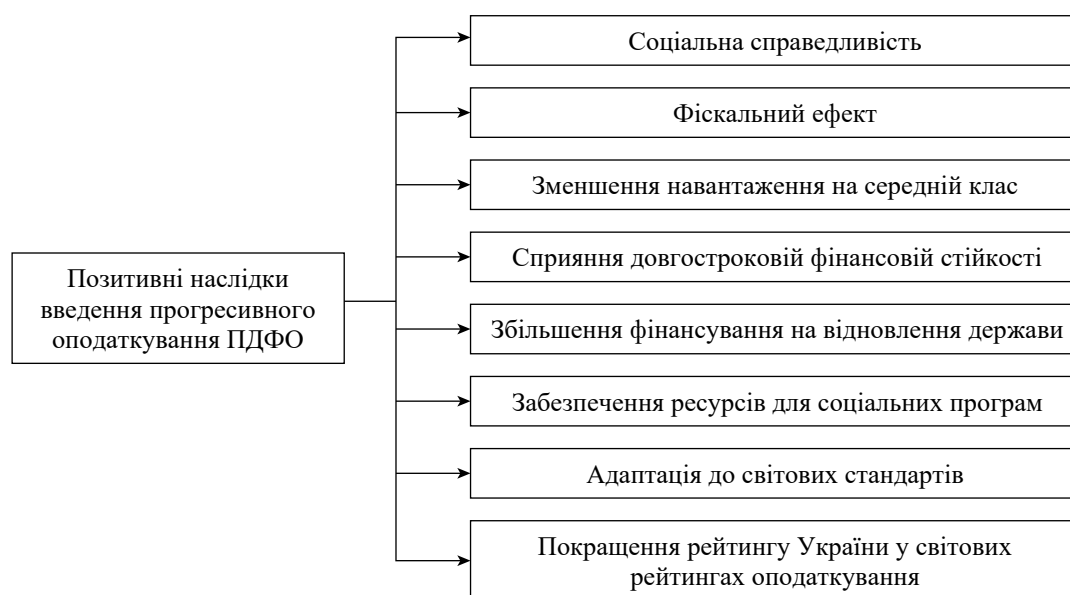

Рис. 2 Позитивні наслідки впровадження прогресивного оподаткування ПДФО

Джерело: розроблено авторами

Необхідно також посилити аналітичний потенціал Державної податкової служби, яка повинна мати технічні та кадрові ресурси для обробки великих обсягів інформації, прогнозування бюджетних надходжень, виявлення ризиків ухилення від оподаткування та аналізу соціального ефекту від запроваджених змін. Сучасні програмні комплекси, системи штучного інтелекту та алгоритми машинного навчання можуть бути ефективно інтегровані у цей процес.

З огляду на те, що запровадження прогресивного оподаткування завжди супроводжується суспільною дискусією, доцільним є проведення національної інформаційно-роз'яснювальної кампанії, спрямованої на пояснення мети реформи, її очікуваних результатів, переваг для соціальної справедливості, перерозподілу податкового навантаження та зменшення майнової нерівності. Участь у таких комунікаційних процесах мають брати не лише податкові органи, а й представники академічного середовища, громадські організації та професійні асоціації [2].

Запровадження прогресивної шкали податку на доходи фізичних осіб є одним із найбільш актуальних кроків у напрямі реформування податкової системи України. Такий підхід має низку фінансових, соціальних і стратегічних переваг, які відображено на рисунку 2.

Запровадження прогресивної системи оподаткування здатне сприяти формуванню соціального контракту між державою та платниками податків, коли кожен усвідомлює свою частку відповідальності за фінансування публічних послуг відповідно до рівня свого добробуту. За правильної конфігурації ставок

та механізмів пільг, наслідки прогресивного ПДФО будуть нести позитивний характер.

Висновки. Впровадження прогресивної шкали податку на доходи фізичних осіб є економічно доцільним і соціально обґрунтованим кроком для України, особливо в умовах воєнного стану, макроекономічної нестабільності та зростаючого попиту на фінансування з боку держави. Чинна модель із фіксованою ставкою ПДФО не виконує у повній мірі свою фіскальну та соціальну функції, не враховує принцип платоспроможності та фактично посилює розрив між високодохідними і малозабезпеченими групами населення.

Міжнародний досвід свідчить про ефективність прогресивного оподаткування як інструменту соціального вирівнювання, за умови прозорого адміністрування, високої якості податкової аналітики та політичної стабільності. У вітчизняних умовах перехід до прогресивної шкали повинен здійснюватися поетапно, з урахуванням реальної структури доходів населення, рівня тінізації економіки, можливостей податкової служби та рівня цифровізації обліку доходів.

Важливо, щоб запровадження прогресивного оподаткування не стало лише декларативним кроком, а супроводжувалося чітко визначеною податковою стратегією, економічним аналізом наслідків і належним законодавчим забезпеченням. Лише за таких умов цей інструмент зможе стати ефективним засобом наповнення бюджету, зміцнення соціальної справедливості та забезпечення фінансової стійкості держави в умовах повоєнного відновлення та інтеграції до європейського економічного простору.

Бібліографічний список:

1. Ключник Л. В. Оподаткування доходів фізичних осіб у розвинених країнах світу: уроки для України. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2022. № 35. С. 371–380. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/946> (дата звернення: 15.08.2025).
2. Кулаков Є.В., Кушал І.М. Трансформація ПДФО: аргументація, реакція суспільства, імплементація та діджиталізація в умовах воєнного стану. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2024. № 1 (281). С. 11–19. URL: <https://dspace.snu.edu.ua/handle/123456789/1378> (дата звернення: 16.08.2025).

3. Національна стратегія доходів. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/national_income_strategy-716 (дата звернення: 15.08.2025).
4. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 08.08.2025).
5. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо запровадження справедливої прогресивної оподаткування доходів фізичних осіб) / Верховна Рада України. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=68075 (дата звернення: 08.08.2025).
6. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо звільнення від оподаткування податком на доходи фізичних осіб та військовим збором окремих доходів та запровадження справедливої прогресивної шкали податку на доходи фізичних осіб) / Верховна Рада України. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=68160 (дата звернення: 08.08.2025).
7. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» щодо підтримки роботодавців та працівників в умовах воєнного стану / Верховна Рада України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39660> (дата звернення: 08.08.2025).
8. Quel est le barème de l'impôt sur le revenu? Service-Public.fr: website. URL: <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F1419#> (дата звернення: 10.08.2025).
9. Einkommensteuer. Finanz.de: website. URL: <https://www.finanz.de/steuern/einkommensteuer/> (дата звернення: 10.08.2025).
10. IRPEF (Imposta sul reddito delle persone fisiche). Graber-partner: website. URL: <https://www.graber-partner.com/it/domande-frequenti/22-irpef-imposta-sul-reddito-delle-persone-fisiche.html> (дата звернення: 10.08.2025).
11. Belgian Income Tax: Rates, Deductions, and Exemptions. Cleartax: website. URL: <https://www.cleartax.com/be/income-tax> (дата звернення: 10.08.2025).
12. Thinking beyond borders: Management of extended business travelers. Denmark. KPMG: website. URL: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmgsites/xx/pdf/2023/01/TBB-Denmark.pdf.coredownload.inline.pdf> (дата звернення: 10.08.2025).
13. Тучак Т. В., Купріянова А. О. Спрощене оподаткування в країнах ЄС: що варто перейняти Україні. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2025. № 3 (328). С. 22–29. DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2025-3-328-22-29> (дата звернення: 17.08.2025).
14. Бауліна Т. В., Гаршина О. К., Соломко Т. Ю., Рудаков О. М. (2023). Напрями реформування податкової системи України в умовах воєнного стану з метою забезпечення економічного розвитку країни. *Economic Synergy*. 2023. № 4. С. 53–69. DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2023-4-4> (дата звернення: 15.08.2025).

References:

1. Kliuchnyk L. V. (2022). Opodatkuvannya dokhodiv fizychnykh osob u rozvynenykh krainakh svitu: uroky dla Ukrainy [Personal income taxation in developed countries: lessons for Ukraine]. *Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava – Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*, vol. 35, pp. 371–380. Available at: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/946> (accessed August 15, 2025).
2. Kulakov Ye. V., Kushal I. M. (2024). Transformatsiia PDFo: arhumentatsiia, reaktsiia suspilstva, implementatsiia ta didzhytalizatsiia v umovakh voiennoho stanu [PIT Transformation: Argumentation, Public Reaction, Implementation and Digitalisation under Martial Law]. *Visnyk Skhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu imeni Volodymyra Dalia – Bulletin of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University*, vol. 1 (281), pp. 11–19. Available at: <https://dspace.snu.edu.ua/handle/123456789/1378> (accessed August 16, 2025).
3. Ministerstvo finansiv Ukrainy. Natsionalna stratehiia dokhodiv. [Ministry of Finance of Ukraine. National Revenue Strategy]. Available at: https://mof.gov.ua/uk/national_income_strategy-716 (accessed August 15, 2025).
4. Podatkovi kodeks Ukrainy / Verkhovna Rada Ukrainy. [Tax Code of Ukraine / Verkhovna Rada of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (accessed August 08, 2025).
5. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy (shchodo zaprovadzhennia spravedlyvoho prohresyvnoho opodatkuvannia dokhodiv fizychnykh osob) / Verkhovna Rada Ukrainy. [Draft Law on Amendments to the Tax Code of Ukraine (regarding the introduction of fair progressive taxation of personal income) / Verkhovna Rada of Ukraine]. Available at: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=68075 (accessed August 08, 2025).
6. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy (shchodo zvilnennia vid opodatkuvannia podatkom na dokhody fizychnykh osob ta viiskovym zborom okremykh dokhodiv ta zaprovadzhennia spravedlyvoi prohresyvnoi shkaly podatku na dokhody fizychnykh osob) / Verkhovna Rada Ukrainy. [Draft Law on Amendments to the Tax Code of Ukraine (regarding exemption from personal income tax and military tax on certain types of income and the introduction of a fair progressive personal income tax scale) / Verkhovna Rada of Ukraine]. Available at: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=68160 (accessed August 08, 2025).
7. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta Zakonu Ukrainy “Pro zbir ta oblik yedynoho vnesku na zahalnooboviazkove derzhavne sotsialne strakhuvannia” shchodo pidtrymky robotodavtsiv ta pratsivnykiv v umovakh voiennoho stanu / Verkhovna Rada Ukrainy. [Draft Law on Amendments to the Tax Code of Ukraine and the Law of Ukraine “On the Collection and Accounting of Single Contributions for Compulsory State Social Insurance” regarding support for employers and employees under martial law / Verkhovna Rada of Ukraine]. Available at: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39660> (accessed August 08, 2025).
8. Quel est le barème de l'impôt sur le revenu? Service-Public.fr. Available at: <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F1419#> (accessed August 10, 2025).
9. Einkommensteuer. Finanz.de. Available at: <https://www.finanz.de/steuern/einkommensteuer/> (accessed August 10, 2025).
10. IRPEF (Imposta sul reddito delle persone fisiche). Graber-partner. Available at: <https://www.graber-partner.com/it/domande-frequenti/22-irpef-imposta-sul-reddito-delle-persone-fisiche.html> (accessed August 10, 2025).
11. Belgian Income Tax: Rates, Deductions, and Exemptions. Cleartax. Available at: <https://www.cleartax.com/be/income-tax> (accessed August 10, 2025).
12. Thinking beyond borders: Management of extended business travelers. Denmark. KPMG. Available at: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmgsites/xx/pdf/2023/01/TBB-Denmark.pdf.coredownload.inline.pdf> (accessed August 10, 2025).
13. Tuchak T. V., Kupriianova A. O. (2025). Sproshchene opodatkuvannia v krainakh YeS: shcho varto pereiniaty Ukraini [Simplified taxation in the EU: what Ukraine should adopt]. *Naukovyi visnyk Odeskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu –*

Scientific Bulletin of Odesa National Economic University, vol. 3 (328), pp. 22–29. DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2025-3-328-22-29> (accessed August 17, 2025).

14. Baulina T. V., Harshyna O. K., Solomko T. Yu., Rudakov O. M. (2023). Napriamy reformuvannia podatkovoi systemy Ukrainy v umovakh voiennoho stanu z metoiu zabezpechennia ekonomichnoho rozvytku krainy [Directions of reforming the tax system of Ukraine under martial law in order to ensure economic development of the country]. *Economic Synergy*, vol. 4, pp. 53–69. DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2023-4-4> (accessed August 15, 2025).

Стаття надійшла: 20.10.2025

Стаття прийнята: 17.11.2025

Стаття опублікована: 21.12.2025